فالْ و خەون و شیعر

عومەر کەریم بەرزنجی

پێشبینی کردنی رووداوێك بەر لەروودانی یاخود توانای دیایکردنی شوێن و کاتی رووداوێك بەر لەروودانی لەتوانای هەندێك کەسدا هەیە, جاران بەو کەسانە دەگوترا (شامار-الصراف) گەلێك کەس بەر لەبەئەنجام گەیاندنی کارێك روویان دەکردە شامار تا پێشبینی رووداوەکەیان بۆ بکات, دەگێڕنەوە کە گوایە یۆنانییە کۆنەکانی پێش زاین یەکێکیان کە ویستویەتی بڕوات بۆ راوکردن , یان بۆ سەفەرێك پێش هەڵسان بەکارەکەی دەچووە لای شامار تاکو دڵنیا بێت لە مسۆگەرکردنی کارەکەی.

دەڵێن لەدوا حوکمڕانی عوسمانییەکان لە دەوروو بەری شاری چەمچەماڵ ناکۆکی و دوژمنایەتی هەبوو لەنێوان دوو تیرە یەکێك لە سەرۆك عەشیرەتەکان چووەتەلای شاماری تیرەکەی هەتاکو متمانە بکات لە سەرکەوتنی بەسەر ئەو عەشیرەتەی کە دووژمنیەتی... ئەوەبوو شامار پێی گوت(ئەستێرەت لە ئاسمان نەماوە گەربچی بەگژیاندا دەیدۆڕێنی و دەفەوتێی) بەڵام سەرۆك تیرەکە گوێی بەقسەکانی نەداو چوو بەگژ دوژمنەکەیداو بەتەواوی شکاو فەوتا, لەم سەردەمەیشدا گەلێك کەس بڕوایان بەو پێشبینییانە هەیە کە لەرێگەی بورجەکانەوە دەیخوێننەوە یان دەیبیستن.

شیعرو فالْ

دەڵێن کە کەریم خانی زەند پێش ئابلۆقەی یەکێك لەشارەکان بۆ دەستپێکردنی ئەو کارە, چووە زیارەتی حافزوو کتێبی حافزی کردەوەو فالی گرتەوە ئەم شیعرەی بۆ دەرچوو:

ساقی بەنور بادە بدا فروز جام ما

مطرب بزن کە کار جهان شد بەکام ما

واتە(ساقی بەرووناکی شەراب جامی ئێمە رووناك بکە تە پڵ لێدەر لێدە کە کاری دنیا بەدڵی ئێمەیە).

کەریم خان زۆرپێی شادبوو...دیوانی حافزی ماچکردوو لەجێگەی خۆی داینا, هەرچەند پێشترنائومێد بوو ئە مجارە بەیەکجارەکی پلانی بۆ گرتنی ئەوشارە داناو لە کارەکەی سەرکەوت.

هەروەها لە ساڵی1052ه.ق محەمەد دارابی چوو بۆ ئەحمەد ئاوا لە هیندستان لەوێدا لەگەڵ یەکێك بەناوی کەنعان بەگ کە لە پیاوە گەورەکانی ئەوشارەبوو... ئەو برایەکی هەبوو ناوی یووسف بەگ بوو کە بۆ شەڕ رۆیشتبوو ماوەیەك هیچ هەواڵێکی لێ نەبوو هەموو ئەو کەسانەی کە لەو شەڕە بەشداربوون ئەویان بەکوژراو لەقەڵەم دەدا, بەڵام براکەی ئارامی لەبەربڕابوو, دڵی ئۆقرەی نەدەگرت تاکوو لە دواییدا بۆ زانینی حاڵی براکەی لە دیوانی حافز فاڵیان بۆ گرتەوەو لە پاش ماوەیەك دوای ئەو فاڵە براکەی گەڕایەوە.

یووسف گم گشتە جاز اید بەکنعان

کلبەء احزان شود روزی گڵستان غم مخور

واتە(یووسف بزربوو دیسان دەگەڕێتەوە بۆ لای کەنعان و کەلاوەی خەمتان رۆژێك دەبێتە باخی گوڵ خەم مەخۆ).

هەروەها(عێل بەگی جاف) ئەم شاعیرە سالی(1478ز) لەدایك بووەو سالی(1541ز) كۆچی دوایی كردووە, ئەم زاتە لەسەرەتاكانی سەدەی پانزەهەمدا لەچەند پارچە شیعرێكدا پێشبینی باری سیاسی و كۆمەلایەتی سەدەكانی داهاتووی ئێرانی كردووە, عێل بەگی جاف لە پارچە شیعرێكدا بەوردی باسی زەمانی نادرشا دەكات لەئێراندا و دەلێت:-

ئێران پڕلە ئاگردەبیٚ

حوكمی سولتان قاهیر دەبیٚ

ستەم لەخەلك صادر دەبیٚ

دەور دەوری نادر دەبیٚ

هەروابووەو هەروا دەبیٚ

(نوسترادامووس)یش لەئاست جیهاندا كەسێكی دیارو ناسراوە, پێشبینیەكانی(نوستراداموس/1506-1566) لەبارەی رووداوەكانی جیهانەوە لەماوەی پێنج سەدەدا ناكرێت باس نەكرێت, پێشبینییەكانی ناوبانگێكی گەورەیان هەیەو لەسەرجەم ولاتانی رۆژئاوادا سەدان جار لەچاپ دراونەتەوە, ژمارەیان(100) چوارینەی شیعری گەردونی چڕوو ئالۆزەو دەكرێت چەندین ماناو ناوەرۆكی جیاوازیان بۆ دابنرێت, هەرچەندە زۆربەیان زۆر ئاشكراو راشكاوانە ناوەكان دەهێنێت و لەرووی جوگرافییەوە وردو دیارن وەكو لە چوارینەكاندا دەردەكەوێت زۆر بەروونی ناوی(هیتلەرو فرانكۆ) هاتووە.

سەبارەت بەلەدایكبوونی هیتلەر دەلێت:(لەو پەڕی رۆژهەلاتی ئەوروپای رۆژئاوا مندالێك لە دایك و باوكێكی هەژارەوە لەدایك دەبێت و وتارەكانی تەلیسماوین و جەماوەر دەخرۆشێت و هەرایەك دەنێتەوە لەسەر دەسەلات لەرۆژهەلاتدا).

هەروەها (دلشاد مەریوانی) شەهیدیش بەشیعرێك پێشبینی چارەنووسی خۆی كردبوو كە پێی وابوو دەكوژرێت و لەسارایەك فڕێ دەدرێت, كەس نازانێت تەرمی كامە قاچاخچییە یان كامە پێغەمبەری یاساغچییە پێشبینییەكەی دروست دەرچوو بەعس گرتی و شوێن بزڕی كرد

خەون و پێشبینی

شەوێك(ئەبراهام لنكۆلن)ی كۆنە سەرۆكی ئەمریكا خەونی بەوەوە بینی لەیەكێك لە ژوورە گەورەكانی كۆشكی سپی پیاسە دەكات و چاوی بەلاشەیەك دەكەوێت و قیژەیەكی گەورە دەبیستێت كاتێك لنكۆلن لەخەونەكەیدا لەیەكێك لە پاسەوانەكان دەپرسێت ئەوە چییە؟ پاسەوانەكەش بەوە وەلامی دەداتەوە كە (ئەبراهام لنكۆلن)ی سەرۆك تیرۆر كراوە.

كاتێكیش لنكۆلن بەرەبەیان لەخەو هەلدەستێت لەهەمان رۆژدا لەهۆلی یەكێك لەشانۆكانی ئەمریكا تیرۆر دەكرێت.

هەروەها میخائیل لۆمۆنۆسۆف جارێكیان كە لەئەلمانیاوە دەگەڕێتەوە بۆ مالەوە لەخەویدا دەبینێت بەلەمەكەی باوكی لەئۆقیانوسی بەستەلەكدا تێك دەشكێت و لە دوورگەیەكی چۆلدا دەگیرسێتەوە..لۆمۆنۆسۆڤ كاتی خۆی بەمندالی لەگەل باوكیدا جارێك چووبووە ئەو دوورگەیە هەركە دەگاتە مالەوە دەبیستێت باوكی لەگەل چەند راوچییەكی تردا چوون بۆ راوەماسی و نەگەڕاونەتەوە..لۆمۆنۆسۆڤ نیگەران دەبێت و بەدووروو درێژی وەسفی دوورگەكە بۆ براكەی دەكات و دەینێرێت بەدوای سۆراخی باوكیدا لەراستیدا راوچییەكان لەهەمان ئەو دوورگەیە تەرمەكەی باوكی لۆمۆنۆسۆڤ دەدۆزنەوە.

سەرئە نجام

باوەڕبوون یان نەبوون بەفالّ و فالگرتنەوە و پێشبینی ڕوودانی هەر ڕووداوێك بەرلە ڕوودانی دەگەڕێتەوە بۆ بیروڕاو عەقڵیەتی مرۆڤەکان ئاینەکان ڕێگەمان نادەن متمانە بەفالّ و فالگرەوەکان بکەین, بەلاّم بەڵگەی عەقلانی و مەنتیقیانەش بڕوابوونمان بەو پێشبینییانە بەهێز دەکات دەربارەی سەرۆکی پێشووی ڕووسیا(بۆریس یەڵتسن)ەوە(باولّ فۆنتانۆف)کە وتەبێژی ڕۆژنامەنووسی ڕابردووی یەڵتسن بووە دەڵێت:-

"یەڵتسن باوەڕی تەواوی بەئەستێرەناسی و خوێندنەوەی غەیب و توانا نائاساییەکانی فالّچی و ئەستێرەناسان هەیە, بۆیە پێش دەرکردنی هەر بڕیارێکی چارەنووسساز, سەریان لێدەدات و وتووێژیان لەگەڵدا دەکات و ڕایان وەردەگرێت".

سەرچاوەکان

1- ڕامان/ژمارە20,فالّ و فالگرتنەوە/و:هاشم داودی
2- یەکگرتوو/ژمارە44,بۆریس یەڵتسن, ئالوودەی (مەی)ەو باوەڕی بەئەستێرە ناسیو فالّچێتی هەیە.
3- ئێوارە گوڵان, ژمارە49
4- ڕامان/ژمارە51, پاراسایکۆلۆجی وەك چەمك و واقیع و مێژوو, سابیر بەکر بۆکانی.